

De osynliga barnen

- om barnperspektiv i handläggning av ekonomiskt bistånd

Av
Christine Hermansson
Lucie Liljeroth

Vt-10

Handledare: Gunilla Lindén

Förord

Syftet med vår studie har varit att undersöka varför socialsekreterarna i Malmö stad arbetar på ett visst sätt med barnperspektiv då det gäller familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd. I detta skede kan vi konstatera att vi med hjälp av vår empiriska insamling kunnat besvara våra frågeställningar utifrån de organisationsteoretiska ramar vi presenterat. Vägen dit var dock inte helt okomplicerad. Vi fick lägga ner mycket tid på att få tag i respondenter som var beredda att ställa upp. Kunskapsluckor i tidigare forskning kring vårt tema har bidragit till att vi inte alltid kunnat hålla oss till det planerade tidsschemat. Under arbetes gång har vi också uppmärksammat att den ursprungliga intervjuguiden inte på ett tillfredsställande sätt motsvarade de temaområden vi egentligen ville belysa. Dessa svårigheter har vi dock på olika sätt kunnat övervinna och idag har vi ett resultat som vi är stolta över och som vi tror kan tillföra ny kunskap om barnperspektiv i ekonomisk handläggning.

Vi vill rikta ett tack till de respondenter inom Malmö stad som medverkat och därmed möjliggjort denna studie. Era kunskaper och erfarenheter inom socialt arbete har varit väldigt värdefulla för oss. Vår handledare Gunilla Lindén som har stöttat oss och kommit med kloka idéer, har utgjort ett bra bollplank för att hitta nya infallsvinklar och slipa på arbetet i sin helhet, tack!

Lucie & Christine

Abstract

Author: Christine Hermansson, Lucie Liljeroth

Titel: The invisible children – about child perspective when working with families with long-term financial assistance

Supervisor: Gunilla Lindén

The aim of the study was to examine why social workers in the City of Malmo work in a particular way with consideration of child perspective, when working with families with long-term financial assistance. The data was gathered by means of the qualitative method. Six social workers were interviewed within the 4 districts of Malmo. The results were then analysed using 'Human Resource perspective' along with 'Alvessons window display'. The result of the study shows, that the child perspective in financial management is not taken into account to the same extent as it could, due to the intentions of the Convention on the Rights of the Child. Contributing factors to this are, among others, that it is not defined when a client is classified as a long-term recipient, a concrete meaning of what child perspective means and lack of resources for work involving child perspective.

Key words: child perspective, organisation, long term social assistance

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Förförståelse	6
1.5 Definitioner	7
2. Metod	8
2.1 Val av metod	8
2.2 Urval och bortfall	9
2.3 Genomförande av intervjuer	10
2.4 Bearbetning och analys av materialet	11
2.5 Resultatens tillförlitlighet	12
2.6 Etiska överväganden	12
2.7 Litteratursökning	13
2.8 Källkritik	14
2.9 Arbetsdelning	14
3. Bakgrundsinformation	14
3.1 Malmö stad	14
3.2 Barnperspektiv och riktlinjer i Malmö	16
3.3 Barnkonventionen	16
3.3.1 Barnkonventionen i Socialtjänstlagen	17
3.4 Ekonomiskt bistånd	17
4. Tidigare forskning	19
4.1 Hälsa	19
4.2 Konsumtion	19
4.3 Barnperspektiv och det svenska domstolsväsendet	20

5. Teoretiska utgångspunkter	21
5.1 Inledning	21
5.2 Human resource perspektivet	22
5.3 Illusion eller verklighet	23
5.4 Barnperspektiv i ett organisatoriskt sammanhang	23
6. Presentation av empiri och analys	24
6.1 Presentation av intervjupersonerna	24
6.2 Barnperspektiv	25
6.2.1 Analys av tema barnperspektiv	28
6.3 Organisation	30
6.3.1 Analys av empiri kring organisation	33
6.4 Utvecklingsmöjligheter	35
6.4.1 Analys av utvecklingsmöjligheter	36
7. Slutdiskussion	36
8. Källförteckning	40
9. Bilagor	43
9.1 Introduktionsbrev till cheferna	43
9.2 Introduktionsbrev till socialsekreterare	44
9.3 Intervjuguide	45

1. Inledning

Att vara barn i en familj som är ut och är in får socialbidrag för att klara uppehållet. Syns jag, hörs jag? Undrar någon hur jag mår? Tar någon hänsyn till mina behov? Och hur förklarar jag att jag inte alltid har de saker som mina kamrater har?

1.1 Problemformulering

I en rapport från Socialstyrelsen (2009a) redovisas att under 2008 fick cirka 384 700 personer i Sverige ekonomiskt bistånd någon gång under året, vilket motsvarade 4,2 procent av befolkningen. Jämfört med 2007 innebär det en ökning med 1,6 procent (ibid.). Av rapporten framgår det att av hushållen med långvarigt ekonomiskt bistånd är cirka 30 % barnfamiljer. Socialstyrelsen (2009b) uppger att skälen till långvarigt bidragsberoende är komplexa. Faktorer som fysisk och psykisk ohälsa, arbetslöshet, avsaknad av penninggrundande inkomst lyfts upp i diskussionen, liksom det faktum att ju längre man uppbär ekonomiskt bistånd, desto svårare har man att komma ut på arbetsmarknaden i framtiden (ibid.). Barn som lever i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd löper enligt Social rapport 2006 större risk för ogynnsam utveckling i flera avseenden. Risker som bland annat tonårsföräldraskap, låg utbildningsnivå, missbruk och psykisk sjukdom nämns i rapporten. Föräldrarnas långvariga bidragsberoende är alltså en betydande faktor för framtida sociala problem för barn som lever i dessa familjer.

Ekonomi påverkar onekligen alla familjens medlemmar på olika sätt. Frågan är hur barnen i dessa familjer uppmärksammas av handläggande socialsekreterare. Hur, var och när ser man och lyssnar man till barnen i dessa familjer? Finns det organisatoriska förutsättningar för att arbeta med barnperspektivet i dessa familjer på ett systematiskt sätt? Fridh och Norman (2005), som båda är erfarna socialsekreterare, påpekar att det kan vara en viktig del att känna till i en utredning hur den ekonomiska situationen förhåller sig för en familj. Bristfälliga resurser i en familj får definitivt konsekvenser för barnen i form av att de inte kan följa med på till exempel skolresor, delta i fritidsaktiviteter eller komma iväg på någon semester (ibid.). Detta faktum utgör vårt intresseområde för denna studie och vår intention är att kritiskt granska organisationens påverkan med grund i Human Resource perspektivet samt Alvessons (2006) skyltfönsterarrangemang, då det gäller vilka förutsättningar socialsekreteraren har att arbeta utifrån ett barnperspektiv i ekonomisk handläggning.

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka hur man utifrån ett organisationsteoretiskt perspektiv kan förstå varför handläggarna inom Malmö stad arbetar på ett visst sätt med barnperspektiv då det gäller familjer med långvarigt försörjningsstöd.

1.3 Frågeställningar

Frågeställningarna avser belysa socialsekreterarnas egna upplevelser.

- På vilket sätt uppmärksammar socialsekreteraren i sin handläggning barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd?
- Vilka gemensamma nämnare finns för hur man arbetar med barnperspektivet i familjer som uppbär långvarigt försörjningsstöd i de olika stadsdelarna?
- Vilka faktorer i organisationen upplever socialsekreterarna påverkar deras arbete gällande barnperspektiv och långvarigt försörjningsstöd?
- Vilka utvecklingsmöjligheter kan socialsekreterarna se i arbetet med barnperspektiv och långvarigt försörjningsstöd?

1.4 Förförståelse

På socionomutbildningen fästs mycket vikt vid barnperspektiv och dess betydelse. Under utbildningens gång har vi tillägnat oss kunskaper om det ändrade fokus som aktualiserats då det gäller synen på barn och deras medverkan i beslut som rör dem själv. Genom denna förändring fäster man således större vikt vid barnens åsikter, tankar och förståelse kring sin situation. Barnens röst och angelägenheten i att man lyssnar till den har även lyfts fram i lagstiftningen, vilket fått till följd att nya utredningsmodeller, så som till exempel BBIC¹, tagits fram. Även Socialstyrelsen (2003) påpekar vikten av att lyfta fram barnperspektivet i olika sammanhang inom det sociala arbetet. Denna bredd tydliggörs på många sätt inom utbildningen, vilket gjort att vi har en relativt omfångsrik kunskap och inblick i hur synen på

¹ Socialstyrelsen (2010) anger att förkortningen **BBIC** står för barns behov i centrum och är ett system som gör det möjligt att utreda, planera och följa upp insatser för barn. Systemet sätter barnets behov i centrum och målet för socialstyrelsen som är huvudman är att skapa en enhetlighet över landet i hur man säkerställer barns behov.

barnperspektiv utvecklats inom socialt arbete. När det sedan gäller kopplingen barnperspektiv och ekonomiskt bistånd har vi däremot sämre kunskap, då detta inte är något som direkt har belysts hittills. Däremot har vi båda gjort vår socionompraktik på enheter för ekonomiskt bistånd. I en del fall har vi haft kontakt med familjer med barn och det har väckt ett intresse för hur barnen uppmärksammas i familjer som tar emot långvarigt försörjningsstöd. Under praktikens gång har vi haft kontinuerlig kontakt med varandra och utbytt erfarenheter från det praktiska sociala arbetet med försörjningsstöd. Detta har gjort att vi har kunnat reflektera över gemensamma nämnare och urskilja mönster, men även i vissa fall kunnat se skillnader i hur man arbetar med försörjningsstöd till barnfamiljer. Ett exempel på detta har varit våra diskussioner kring hur barnperspektivet beaktas av socialsekreteraren i handläggningen samt hur organisationsledningen tar sitt ansvar i att införliva barnperspektivet i handlägningsprocessen. Vi har också gemensamt reflekterat över rutiner och arbetssätt och på detta sätt upptäckt att organisationens utformning kan ha betydelse för handläggningen.

1.5 Definitioner

- Då vi talar om **barn** utgår vi från FN:s *Barnkonvention* om barnens rättigheter där begreppet barn avser varje människa under 18 år om inte barnet blir myndigt tidigare.
- I arbetet har vi använt oss av begreppen **försörjningsstöd**, **ekonomiskt bistånd** samt **socialbidrag** synonymt för att beskriva samma företeelse. Vi syftar på det bistånd individer får från samhället som en sista livlina då de själva inte är i stånd att klara av sin livsföring.
- **Barnperspektiv** är ett flertydigt begrepp som kan tolkas på många sätt. Vår tolkning av begreppet barnperspektiv innebär att barnet uppmärksammas såväl av handläggande socialsekreterare som av organisationen hon företräder på ett sätt som innebär att varje part försöker se situationen med barnets ögon. Begreppet barnperspektiv kan dock tolkas på andra sätt. Socialstyrelsen (2008) uppger att Kommittén mot barnmisshandel beskriver inte mindre än tre olika tolkningar av barnperspektiv;

Barnets eget perspektiv: speglar vad barnet själv upplever och känner i den kontext den befinner sig i.

Det vuxna barnperspektivet: detta perspektiv utgår från de vuxnas samlade erfarenheter från barndomen och det innebär att den vuxne aldrig egentligen kan se verkligheten utifrån barnets synvinkel.

Samhällets barnperspektiv: i varje samhälle finns ett kollektivt sätt att se på barn som grundar sig i de samlade värderingar, synsätt och kunskaper man har.

- Då det gäller definitionen av **långvarigt bidragsberoende** säger Socialstyrelsen (2009a) att hushållet ska ha uppburit ekonomisk ersättning i minst tio månader under kalenderåret.

2. Metod

2.1 Val av metod

Eftersom vår empiriska datainsamling skulle baseras på socialsekreterarnas åsikter och upplevelser, ansåg vi att den kvalitativa intervjun lämpade sig bäst för vårt syfte. Kvale (2009) säger att den kvalitativa forskningsintervjun hjälper oss att förstå världen utifrån undersökningspersonernas synvinkel. Detta anser vi är en viktig aspekt i vår undersökning. Även Denscombe (2009) menar att när forskaren behöver få förståelse för andras åsikter, emotioner och erfarenheter så är intervju en bra metod att använda sig av. Förutom denna motivering, förmodade vi också att genom att ta kontakt med och intervjua just socialsekreterarna, skulle vi få tillgång till det som Denscombe (ibid.) kallar för privilegierad information. Denna typ av data kommer från personer som har en nyckelposition på fältet och kan bistå med värdefull information som bara de, på grund av sin speciella position, besitter (ibid.). Socialsekreterarnas nyckelposition ansåg vi ligger i det faktum att de kommer i kontakt med och har värdefull kunskap och information om klienterna och deras situation. De besitter även kunskap om organisationen som de företräder och det regelverk som används i det praktiska arbetet. Genom att intervjua socialsekreterare skulle vi få kunskap om både organisationen de arbetar i, fältet, samt kopplingen dess emellan. Då vi både ville ha en struktur att gå efter under intervjun men samtidigt utrymme för utvidgande av frågorna har vi valt att samla in våra empiriska data med hjälp av semistrukturerade intervjuer. I semistrukturerade intervjuer har man ett visst antal redan färdiga frågor som sedan kan följas upp via det svar som respondenten ger (Aspers 2007). Detta tillvägagångssätt passade oss

ypperligt, då det öppnade en möjlighet för oss att ställa relevanta följdfrågor, och på så sätt kunna följa socialsekreterarnas resonemang kring vårt undersökningsområde.

Nackdelarna med intervjuer överlag är att de är tidskrävande och därför kan det vara svårt att hinna med fler än ett fåtal intervjuer under ett mindre projekt menar Bell (2007). Då vi såg denna metod som den bästa möjligheten att få fram ett så bra underlag som möjligt har vi trots detta valt att utföra intervjuer.

2.2 Urval och bortfall

Eftersom Lunds universitet ligger i en region med relativt hög befolkningstäthet och med ett stort antal närliggande kommuner bestämde vi oss i ett tidigt skede att vi skulle dra nytta av detta i vår undersökning. Efter ytterligare överläggningar föll vår blick över Malmö stad. Anledningen till att vi valt just Malmö stad är att det dels är en stor kommun och dels antog vi att det skulle finnas gott om underlag för att intervjua socialsekreterare med kompetens på området. Genom samtal med socialsekreterarna skulle vi få information om det i kommunen fanns gemensamma rutiner och riktlinjer enligt vilka de olika stadsdelarna jobbar utifrån.

Vårt ursprungliga mål var att få till stånd en intervju per stadsdel, det vill säga 10, för att på så sätt kunna presentera ett resultat som skulle omfatta alla de olika stadsdelarna och kunna bidra med en helhetsbild av handläggningen i Malmö. Detta blev tyvärr inte möjligt på grund av den höga arbetsbelastningen som råder. Vi fick till stånd sex intervjuer inom fyra stadsdelar. Då vi inte hade kunskap om vilken av socialsekreterarna som bäst lämpade sig att intervjua, valde vi i första skedet att ta kontakt med enhetschefer för ekonomiskt bistånd på de olika förvaltningarna. Vi antog att cheferna besitter bra kunskap om sina anställdas ansvarsområde och därför kunde slussa oss vidare till den de ansåg kunde vara rätt person för oss att intervjua. Dessutom fick vi via detta tillvägagångssätt även ett godkännande från de ansvariga.

Vårt enda krav för urvalet var att de intervjuade socialsekreterarna arbetat med handläggning av familjer med långvarigt försörjningsstöd. Det faktum att vi valt att intervjua endast socialsekreterarna och inte deras chefer, har sin grund i att vi ansåg att socialsekreterarna som arbetar direkt med handläggningen, kan ge oss mer vardagsnära och konkret kunskap om det vi undersöker.

2.3 Genomförande av intervjuerna

Först skickade vi ut ett e-mail som innehöll en kort information om vem vi är och klargjorde undersökningens syfte. I e-målet bifogade vi också två bilagor. Bilaga ett innehöll ett introduktionsbrev som var adresserat till chefen, och i den andra bilagan fanns ett informationsbrev till socialsekreteraren. Breven innehöll samma information, men brevet till socialsekreteraren var av mer personlig karaktär och vi ansträngde oss för att lyfta fram vikten av socialsekreterarens kunskap och erfarenheter inom vårt undersökningsområde. Under samma period som vi skickade ut e-mailed, förberedde vi intervjuguiden. Frågorna, vilka låg till grund för guiden, skulle utgöra en stomme under själva intervjun och vi delade upp den i fyra olika områden – bakgrund, redskap, organisation och utvecklingsmöjligheter. Eftersom vi valt att tolka empirin med hjälp av organisationsteoretiska ramar, bestämde vi därför att flertalet frågor på något sätt skulle ha en koppling till området organisation.

Vi valde att spela in intervjuerna för att försäkra oss om att vi inte skulle gå miste om någon väsentlig information. Vi har varit medvetna om att detta arbetssätt gett oss mer efterarbete med den insamlade empirin, men vi ansåg att genom att använda oss av detta tillvägagångssätt blev det enklare att koda materialet.

Under intervjuerna medverkade vi båda två vid alla tillfällen utom ett. Anledningen till detta var att vi fick två intervjuer inbokade vid samma tidpunkt. Vi delade på ansvaret så att den ena av oss intervjuade och den andra skötte klocka och bandspelare, samt ställde följdfrågor om så behövdes. Vi upplevde båda att detta arbetssätt fungerade tillfredsställande. I en intervjusituation kan det hända att man missuppfattar någonting som socialsekreteraren säger eller att man kanske inte ställer följdfrågan vid rätt tillfälle och med det faktum att vi båda varit närvarande, har detta kunnat undvikas då vi i viss mån kompletterat varandra i samtalet. Det gav oss också en möjlighet att analysera data utifrån vår gemensamma uppfattning om socialsekreterarnas svar. Våra intervjuer utfördes på socialsekreterarnas kontor och samtliga tog 40-50 minuter.

2.4 Bearbetning och analys av materialet

Analys innebär enligt Denscombe (2009) att bryta ner saker i dess beståndsdelar. Mer konkret uttryckt att man studerar komplexa förhållanden för att identifiera deras grundläggande element. För att kunna göra detta krävs att man som forskare lyckas hitta nyckelkomponenterna eller allmänna principer för ett fenomen för att bättre kunna förstå det (ibid.). Denna process påbörjades i bearbetningen av intervjumaterialet. Efter varje intervju har vi bearbetat data genom att noggrant transkribera de bandade intervjuerna. Sedan har vi läst igenom materialet ett antal gånger och påbörjat kodningen. Som bas att utgå ifrån, hade vi de fyra teman vi haft i intervjuguiden. Denscombe (2009) menar att när data börjar koda och kategoriseras kan forskaren urskilja att vissa databitar har någonting gemensamt. Det kan innebära att de förmedlar samma känsla eller att man använt samma ord eller fras i förhållande till samma ämne. På detta sätt blir det möjligt att skapa olika kategorier för kodningen (ibid.). Under kodningsarbetet upptäckte vi dock ganska snart att frågorna i intervjuguiden inte alltid stämde överens med det tema vi valt som rubrik. Detta gjorde att vi fick möblera om bland frågorna, för att kunna presentera den empiri vi samlat in på ett följdriktigt och tydligt sätt och för att försäkra oss om att vi inte skulle missa något. De rubriker vi använder oss av i vår presentation av empiri, är därför baserade på dessa tre nya område: *barnperspektiv, organisation och utvecklingsmöjligheter*. Området barnperspektiv fick ersätta det tidigare temat redskap och verktyg, men inbegriper fortfarande frågor som rör de intervjuades arbetsredskap. Däremot ansåg vi att rubriken barnperspektiv var mer passande för att ringa in det vi ville undersöka. Det första temat, bakgrund, utgick av den anledningen att det handlade enbart om personfakta om de intervjuade, vilket vi inte avser analysera utan bara presentera i korthet. Resultatet av dessa ändringar blev att vi fick rubriker som i högre grad överensstämde med de svar vi fick och kodningen av materialet underlättades.

2.5 Resultatens tillförlitlighet

Reliabilitet kan enligt Bell (2006) beskrivas som ett mått på i vilken omfattning ett tillvägagångssätt ger samma resultat vid olika tillfällen, under samma omständigheter. En intervjusituation påverkas av en mängd olika faktorer och Denscombe (2009) menar att de intervjuade kan svara olika till olika personer på samma fråga. Detta har sin grund i forskarens personliga identitet och huruvida intervjupersonen är villig att ge och dela med sig av sin information. Faktorer såsom forskarens kön, ålder och etniska ursprung inverkar på den intervjuade (ibid.). Hur varje intervjuperson upplevt oss och intervjusituationen i sin helhet,

har alltså påverkat de svar vi fått, vilket vi är medvetna om. Vi har under intervjuerna känt att relationen till respondenten varit avslappnad och okonstlad och vi har försökt hålla en neutral inställning till frågorna för att inte påverka svaren i någon riktning. Vi har också varit noga med att efter intervjuerna, reflektera över hur våra egna värderingar och förkunskaper i ämnet påverkat hur vi tolkat respondentens svar.

En viktig del i att uppnå hög reliabilitet anser vi har varit att få tag i socialsekreterare som verkligen har kunskap och erfarenhet inom vårt undersökningsområde. Denscombe (2009) säger att forskaren alltid bör bedöma huruvida respondenten verkligen känner till fakta och har rätt kunskap om det man undersöker. Detta har vi försökt göra genom att i början av alla våra intervjuer, ställa frågor om utbildning och tidigare erfarenhet inom området ekonomiskt bistånd för barnfamiljer. De intervjuade socialsekreterarna har erfarenhet av arbete med familjer som uppbär långvarigt försörjningsstöd i mellan 2 och 24 år och anses därmed som tillförlitliga respondenter för vårt undersökningsområde

En reflektion vi gjort, värd att notera, är att vi fokuserar på barnperspektiv, men inte själv som forskare får möjlighet att utgå från barnens egna utsagor vilket gör att vi missar de viktigaste aktörerna. Vi vill egentligen synliggöra barnen men de ges inte möjlighet till att framföra sina upplevelser och därmed blir de "de osynliga barnen" återigen.

2.6 Etiska överväganden

I fältnära forskning med utsatta grupper är det viktigt att reflektera över hur man går till väga utifrån etisk synpunkt (Andersson & Swärd 2008). Vi vill därför i detta avsnitt lyfta fram vår etiska medvetenhet som forskare. Då vi för vår studie är angelägna om att ta reda på hur barnen uppmärksammas i handläggning av ekonomiskt bistånd, skulle egentligen sanningen bäst speglas om vi kunde göra intervjuer direkt med barnen. Vi har övervägt denna möjlighet, men kommit fram till att ur en etisk aspekt är vi inte beredda att utsätta barnen för den påfrestning det skulle kunna innebära för dem, att vi ställer känsliga frågor kring familjens ekonomiska situation. Detta skulle kunna få negativa konsekvenser för hur barnen ser på sin familj och sig själva och det vill vi inte medverka till. Blennberger (2005) låter förstå att ett intresse för personer eller grupper i utsatta situationer inte tvunget behöver innebära att man utgår från deras synvinkel. Blennberger menar också att om man med forskning har en ambition att förbättra villkoren för människor i utsatta positioner, kan detta också göras utan

att kunskapsbildningen utgår från deras perspektiv (ibid.). Därför har vi valt att intervjua socialsekreterare som har kontakt med barnen och deras föräldrar och därmed kan ge oss svar på våra forskningsfrågor.

När det gäller våra medverkande respondenter har vi bedömt det som forskningsetiskt viktigt att vara tydliga med vad deras medverkan innebär konkret. Därför har vi inför varje intervju varit noga med att tala om att intervjuerna sker på frivillig basis, att man när som helst kan välja att avbryta sin medverkan samt att man är garanterad anonymitet, både för egen del och för stadsdelen i sin helhet. Vi har också informerat respondenterna om att materialet kommer att förstöras efter vår studies avslut. Även i de introduktionsbrev vi skickat ut till chefer och socialsekreterare har vi informerat om dessa etiska hänseenden.

2.7 Litteratursökning

För att undersöka vilken information i form av forskning, vetenskapliga artiklar, avhandlingar och allmänna diskussioner det finns kring vårt ämne har vi sökt i databaser tillgängliga genom Samhällsvetenskapliga bibliotekets hemsida. Detta omfattade sökningar i databaserna Lovisa, SocIndex, Elin, Libris samt Swepub. Vi behövde kombinera våra sökord för att få upp relevanta träffar. De sökord vi använde oss av var bland annat: långvarigt försörjningsstöd, barnperspektiv, ekonomiskt bistånd, organisation, familj, socialtjänst, knappa förhållande, barnfattigdom och handläggning av ekonomiskt bistånd. Vi har därefter valt ut material som vi ansåg vara relevant till vår forskning, och fördjupade oss i det. Det insamlade materialet vi fann var en blandning av avhandlingar, FoU rapporter, vetenskapliga artiklar, rapporter från Socialstyrelsen med mera. Detta förde också med sig att vi i texterna hittade intressanta referenser som slussade oss vidare till andra ingångar, som kunde vara användbara i vårt arbete.

Litteraturen vi använde oss av i metodavsnittet var till en viss del kurslitteratur från tidigare kurser. Vi har också läst igenom tidigare uppsatser och sett vilken litteratur man använde sig av för att kunna jämföra publikationer och välja ut de som lämpade sig bäst för vårt arbete.

2.8 Källkritik

Den källkritik vi har att framföra är att eftersom beaktande av barnperspektiv i ekonomisk handläggning är ett nästintill outforskat fält, så har vi varit tvungna att använda oss av litteratur inom flera olika ämnesområden. Detta skulle kunna innebära att vi kanske har missat andra relevanta aspekter än de vi tar upp, som också påverkar hur barnperspektivet beaktas i olika samhälleliga sammanhang. Näsman, von Gerber, Fernqvist (2009) refererar till Beresford & Croft 1995, Dean 1992, Lister & Beresford 2000, Roker 1998, Ruxton & Bennett 2002 samt Backe-Hansen 2002 då de säger att den forskning som finns om barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer och hur de upplever sitt vardagsliv, är begränsad. Vi kan bara instämma med författarna ovan, då vi upplevde att vi var tvungna att lägga ner oerhört mycket möda och tid på att hitta den minimala forskning som finns kopplad till vårt ämne. Då vi inriktar oss på svenska förhållanden för att kunna belysa organisatoriska påverkansfaktorer som finns kring barnperspektivet i handläggningen, har detta begränsat oss ytterligare.

2.9 Arbetsdelning

Vi har under arbetets gång valt att genomföra så många moment som möjligt tillsammans. Detta har lett till givande samtal och diskussioner där vi tillsammans kunde ta de avgörande besluten för uppsatsens disposition. Dock har vi under vissa perioder delat upp arbetet så till vida att vi skrivit om olika delar av uppsatsen var för sig, men vi vill poängtera att vi båda har läst in oss på det aktuella ämnet, och kontinuerligt uppdaterat varandra på nya infallsvinklar. En av oss har tagit ett större ansvar för den teoretiska delen och en av oss har ansvarat mer för avsnittet om tidigare forskning. Alla andra delar av uppsatsen har framställts gemensamt.

3. Bakgrundsinformation

3.1 Malmö stad

För vår studie har vi valt att begränsa oss till Malmö stad och därför kan det vara intressant att få en bild över hur det ser ut i denna kommun. Malmö stad är en kommun som ligger i Skåne län i södra Sverige. På Malmö stads officiella hemsida (2010a) uppges att den 1 januari 2010 hade Malmö 293 909 invånare. Malmö stad är uppdelad i tio stadsdelar. Den största stadsdelen heter Centrum och har 43 900 invånare och stadsdelen Oxie med sina 11 900 invånare är Malmös minsta. De olika stadsdelarna har var sin stadsdelsförvaltning och styrs av vars en politisk nämnd (Malmö stad 2010b).

Enligt de data vi fick ta del av via vår kontakt Per Arvedsson, utvecklingssekreterare i Malmö stad, fanns det 2009 4 659 hushåll (introduktionsersättning exkluderad)² som uppburit ekonomiskt bistånd 10-12 månader. Av dessa var 1 695 hushåll med barn. I tabellen nedan presenterar vi uppdelning av hushåll enligt stadsdelar år 2009.

Antal hushåll med ekonomiskt bistånd (exkl. introduktionsersättning). Stadsdelsvis.

Stadsdel	Period	Hushåll	Hushåll med barn	Hushåll med bistånd 10-12 mån	varav	Hushåll med barn
Centrum	2009	1321	331	367		103
Fosie	2009	2893	1024	1135		411
Husie	2009	247	67	69		19
Hyllie	2009	1485	538	515		198
Kirseberg	2009	806	226	276		78
Limhamn/Bunkeflo	2009	335	93	51		12
Oxie	2009	232	79	67		26
Rosengård	2009	2350	1081	1038		487
S Innerstaden	2009	2310	751	1025		341
V Innerstaden	2009	467	100	116		20
Summa		12446	4290	4659		1695

Tabellen visar att år 2009 fanns det i Malmö sammanlagt 12 446 hushåll som uppburit ekonomiskt bistånd någon gång under året och att varav dessa var 4 290 hushåll med barn. När det gäller antal hushåll med ekonomiskt bistånd i 10 – 12 månader ligger antalet på 4 659 varav 1 695 av dessa är hushåll där det finns barn. De mest framträdande platser med flest ärende av denna typ finner vi i stadsdelen Rosengård (487 ärende) följd av Fosie (411 ärende) och Södra Innerstaden (341 ärende). De stadsdelar där det finns minst antal ärende med hushåll med barn som uppstår långvarigt bistånd är stadsdelen Limhamn/Bunkeflo (12 ärende), Husie (19 ärende) samt Västra Innerstaden (20 ärende). Socialstyrelsen (2009a) uppger i sin rapport att i Malmö bodde 17 procent av alla barn i biståndshushåll under 2008.

² Introduktionsersättning är en ekonomisk ersättning som utgår till flyktingar och vissa andra utlänningar som har tagits emot i kommunen. Kommunen får enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar bistå med denna ersättning som ett alternativ till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

3.2 Barnperspektiv och riktlinjer i Malmö

I Malmö stads (2009) publikation *Riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt* antagna av Vård och omsorgsutskottet 2009 lyfts barnperspektivet fram vid handläggning av ekonomiskt bistånd. I inledningen nämns att i arbetet med familjer som levt länge på ekonomiskt bistånd, är det av särskild vikt att fokusera på just barnen i dessa familjer. Riktlinjerna lyfter fram hur barnperspektiv vid handläggning av en ansökan, i utredning, beslut och dokumentation samt beräkning av bistånd bör beaktas. I en rapport från enheten Forskning och utveckling (2010:2) i Malmö Stad har även frågan om barnperspektivet vid ekonomiskt bistånd undersöks. Syftet med denna publikation (ibid.) är att skapa ett underlag för ett pågående utvecklingsarbete med barnperspektivet inom ekonomiskt bistånd i Malmö.

3.3 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnens rättigheter antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och trädde i kraft den 2 september 1990 (Ds. 2002:13). Idag har nästan alla länder i världen ratificerat konventionen. I Sverige ratificerades barnkonventionen år 1990. I Sverige är *Barnkonventionen* inte direkt tvingande och domstolarna är därför inte bundna av konventionens regler såsom svensk lag, däremot används de bestämmelser som finns i konventionen vid tolkning av lagen (ibid.). *Barnkonventionen* innehåller 54 artiklar och är uppdelad i tre delar. Det finns en del som behandlar materiella frågor, en som behandlar övervakningsfrågor och sista delen innehåller slutbestämmelser (ibid.). Barnombudsmannen (2010) uppger att fyra av artiklarna i konventionen är så kallade huvudprinciper och vägledande för hur helheten ska tolkas. Vi talar om artiklarna 2, 3, 6 och 12. I artikel 2 uppges att alla barn har lika och fullt människovärde, artikel 6 handlar om barnets rätt till utveckling och rätten till liv. Artiklarna 3 och 12 citerar vi i sin helhet då vi anser att de har en direkt koppling till vårt arbete.

”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.”

Artikel 3.1

”Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som berör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.”

Artikel 12.1

3.3.1 Barnkonventionen i Socialtjänstlagen

I Sverige har *Barnkonventionen* fått genomslag i Socialtjänstlagen där man den 1 januari 1998 införde bestämmelsen i kapitel 1 § 2 att när åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Paragrafen handlar om hur man efter att barnperspektivet tillkommit, skall hantera barnens röst när de är involverade i olika åtgärder. På detta sätt skall man stärka barnets ställning inom socialtjänsten. Bergstrand (2009) skriver också att barnperspektivet konkret innebär att man skall uppmärksamma barnets situation när man handlägger ansökan om bistånd eller annan insats inom socialtjänsten. Och det skall understrykas att biståndet inte behöver gälla barnet direkt, utan kan även gälla till exempel försörjningsstöd till barnets föräldrar (ibid). Även i kapitel 3 § 5 samma lag, står det att när en åtgärd rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja, med beaktande av dess ålder och mognad. Detta betyder alltså att enligt Socialtjänstlagen är handläggaren skyldig att i varje fastställande beakta följderna av beslutet för barnen i familjen.

3.4 Ekonomiskt bistånd

”Socialbidragets syfte är inte att fungera som långsiktig försörjningskälla utan skall endast träda in tillfälligtvis vid kortare perioder av försörjningsproblem.”

Prop. 1996/97:124

Socialbidraget skall utgöra ett komplement till socialförsäkringarna och betraktas som samhällets yttersta skyddsnät för individer som av olika anledningar inte kan försörja sig själv under en begränsad tid (Socialstyrelsen 2004).

I socialtjänstlagen 2001:453 och dess 4 kap. 1 § regleras rätten till biståndet. Lagen lyder enligt följande:

”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få de tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.”

Biståndet är alltså uppdelat i två kategorier - försörjningsstöd och livsföring i övrigt.

Försörjningsstöd beskrivs närmare i SoL (2001:453) kap. 4 § 3

”Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för:

- 1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift,*
- 2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.*

Skäliga kostnader enligt första stycket 1 skall i enlighet med var regeringen närmare föreskriver beräknas enligt den för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, skall socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta. ”

Begreppet *livsföring i övrigt* syftar på alla de olika behov individen kan ha för att hon/han skall tillförsäkras en skälig levnadsnivå och som inte omfattas av den ovan citerade försörjningsstödet. En skälig levnadsnivå kan handla om bistånd till läkarvård, tandvård, glasögon, möbler, vinterkläder, hemtjänst med mera och är en individuell bedömning av vad en skälig levnadsnivå innebär i varje enskilt fall (prop.2000/01:80).

I arbetet nämns ofta begreppet *norm*, vilket innebär att det finns en riksnorm för hur mycket bistånd man är berättigad till. Enligt Socialstyrelsen (2004) fastställs riksnormen varje år av regeringen och den grundar sig på konsumtions- och prisstudier som Konsumentverket utför. Dessa kostnadsberäkningar skall avspegla en skälig levnadsnivå och ligga på en nivå som gör

att de täcker de kostnader man normalt sett har i ett hushåll för att tillgodose vardagens behov. Beloppen är sorterade i olika hushålls typer och åldersintervall (ibid.).

4. Tidigare forskning

4.1 Hälsa

I Socialstyrelsens (2009c) Folkhälsorapport 2009 nämns att barn har små möjligheter att påverka de omständigheter under vilka de lever. Men det faktum att barnets föräldrar inte har tillräckligt med ekonomiska resurser har inverkan på barnets hälsa. De uppväxtvillkor under vilka barnen lever, är nära förknippade med deras hälsotillstånd, liksom det faktum att familjens sociala position styr de hälsorisker barnet utsätts för under uppväxtåren (ibid.). I en artikel presenterad i *Social Science & Medicine* slår även Ringbäck Weitoft, Hjern, Batljan och Vinnerljung (2008) fast att barn i familjer som uppbär ekonomiskt bistånd under längre period, löper betydligt större risk för hälsorelaterade problem som alkohol- och drogmissbruk samt självmordsförsök i jämförelse med familjer som är låg- eller höginkomsttagare. Studien visar också på samband mellan den negativa sociala utvecklingen, såsom låg utbildning och framtida ekonomisk utsatthet och det faktum att barnet växt upp i en familj med långvarigt ekonomiskt stöd. Även i Social rapport 2006 beskrivs ett samband mellan familjens knappa ekonomi och barnens utsatthet.

4.2 Konsumtion

Barn lever i nuet och familjens ekonomi inverkar starkt på deras vardag. I en studie om hur barn upplever familjens knappa ekonomi beskriver Harju (2008) hur ekonomin påverkar barn och deras relationer till kompisar och föräldrar. I studien intervjuades åtta vuxna och fjorton barn i åldrarna 7-19 år i sju familjer. Barnens gemensamma upplevelser visade på inskränkta möjligheter till deltagande på de arenor som är betydelsefulla för barn, samt att graden av deltagande inte överensstämde med barnens vilja (ibid.). Saker som att inte kunna gå och träna i så stor omfattning som man vill eller att man inte kan delta på grund av att man inte har råd att åka buss nämndes bland barnen. I dagens konsumtionssamhälle läggs mer och mer vikt på att "äga de rätta sakerna". Och situationen är inte annorlunda bland barnen. Deltagande genom (lek-) saker, skor och kläder är viktigt för att kunna upprätthålla de sociala relationerna. Harju (2008) säger att genom dessa saker signalerar barnen vilka värderingar, makt, status och grupptillhörighet de har.

Även Hjort (2004) pratar om konsumtionens sociala dimension i sin avhandling kring konsumtions mönster och barnfamiljers ekonomiska knapphet. Hur och vad vi konsumerar är av vikt för hur vår omgivning kommer att uppfatta oss (ibid.). I dagens konsumtionssamhälle förknippas ofta olika märken och varor med olika budskap och dessa marknadsförs på så sätt att företagen får oss att tro att genom att använda oss av just deras varor, så kommer vi få bättre livskvalité. Dagens konsumtion kan alltså beaktas som en viktig social markör. Familjer som är ekonomiskt utsatta får ofta göra övervägande och prioriteringar i vardagen när det gäller sin konsumtion, då det oftast inte finns ekonomiskt utrymme för att tillfredsställa alla familjemedlemmars behov. I relation föräldrar – barn lyfter Hjort (ibid.) upp att flera av föräldrarna han intervjuat, säger att de avstår från sin egen konsumtion för att kunna tillgodose barnens behov. Det kan handla om skor, kläder och i vissa fall mat till barnen (ibid.). Vidare menar Hjort (ibid.) att detta inte betyder att man ger något extra till barnen, dessa prioriteringar täcker oftast bara nödvändig materiell konsumtion såsom till exempel vinterskor eller overaller.

4.3 Barnperspektiv och det svenska domstolsväsendet

Näsman, von Gerber och Fernqvist skriver i en delrapport från Uppsala universitet om ekonomiskt utsatthet i barndomen (2009) och hur domstolar beskriver barnen i den rättsliga processen. Rapporten baseras på en analys av 240 domar mellan åren 2004 – 2005 avseende föräldrars överklagande av socialtjänstens beslut om ekonomiskt bistånd. Författarna (ibid.) delar upp domstolarnas synliggörande av barnen i tre olika kategorier. I den första kategorin som heter ”Det osynliga barnet”, hör 7% av domarna. Här spelar barnen och deras behov ingen roll och de framstår inte ens som om de var berörda av beslutet. I nästa kategori som bär namnet ”Synlig genom personlig fakta”, och utgör cirka 54 % av domarna, synliggörs barnen genom grundläggande, opersonliga fakta och barnen framställs snarare som en ägodel eller ett ansvarsområde för föräldern. Framställningen av barnen är endast en indelning utifrån till exempel ålder eller kön. ”Synlig som behövande” heter kategori nummer tre. Här hittar vi 38% av domarna. Dessa beskriver en mer personlig bild av barnen och dess behov, med antingen direkt eller indirekt koppling till behov av ekonomiskt bistånd. I studien (ibid.) har man alltså konstaterat att i 61% av besluten framträder barnen inte som egna individer. Här får man ha i åtanke att domstolens beslut handlar om bifall eller avslag till familjer, som ansökt om ekonomiskt hjälp, alltså någonting som påverkar barnen i allra högsta grad. Matchningen mot *Barnkonventionens* artikel 12 saknas enligt författarna, som beskriver situationen så här:

Enligt barnkonventionen har barn i frågor som berör dem rätt att ge uttryck för sin uppfattning och att få den beaktad med hänsyn till ålder och mognad. Så långt vi kan se i detta material tillgodoses inte den rättigheten i processer om ekonomiskt bistånd. Barns deltagande begränsas aktivt av myndigheterna vid beslut om ekonomiskt bistånd. (Näsman, von Gerber & Fernqvist, 2009, s. 41)

5. Teoretiska utgångspunkter

5.1 Inledning

I vårt arbete utgår vi från ett organisationsteoretiskt perspektiv. Anledningen till detta är att vi har en förförståelse om att organisationen bakom socialsekreteraren skulle kunna spela en viktig roll i hur handläggningen av försörjningsstöd och beaktande av barnperspektiv kan påverkas. Organisationen som sådan, kan antas ha en inverkan på hur socialsekreterarna hanterar sitt arbete. Detta påstående styrks av att det är organisationen som sätter upp ramar för socialsekreterarnas handlingsutrymme och även riktlinjer för deras respektive ansvarsområde.

Men varför är det egentligen intressant att studera organisationer och dess påverkan på det arbete vi utför? En anledning kan vara att det finns en motsägelsefullhet då det gäller hur vi i samhället ser på organisationens betydelse. Thompson och Mchugh (2009) menar att det ofta finns ett hat- kärleks förhållande till stora organisationer. De beskriver att vi ofta anklagar organisationer för att vara byråkratiska, vidlyftiga och kontrollerande men att vi samtidigt har krav på att de måste finnas till som producenter av arbetstillfällen och välfärd. Organisationen kan sägas vara en slags förmedlare mellan individen och samhället i stort och att bli anställd i en organisation utsätter individen för en omfattande kontroll och ledning. Vi är i och för sig som individer självständiga varelser med eget handlingsutrymme men en organisation har en makt som sträcker sig betydligt längre än den enskilda människans. I socialt arbete är vi beroende av att det finns organisatoriskt stöd för att kunna agera och hjälpa klienten på bästa sätt.

För vår studie kan det vara intressant att få en uppfattning om i vilken grad organisationen påverkar arbetet med barnperspektivet och vår intention är att granska fenomenet kritiskt. Vår målgrupp för intervjuerna i studien har varit socialsekreterare som arbetar på socialförvaltning

med försörjningsstöd till familjer. Samtliga intervjupersoner ingår alltså i en större organisation. Organisationsteorierna som står till buds för vår del är många, men vi har valt att försöka förstå det problematiserade området och dess aspekter med hjälp av Human Resource perspektivet och Alvessons (2006) teori om skyltfönsterarrangemang.

5.2 Human Resource perspektivet

Bolman och Deal (2007) menar att trots den utbredda synen på organisationer som förtryckande arenor med chefer som bara är ute efter att tjäna mer pengar och få mer makt, finns det alltid en potentiell möjlighet för en organisation att skapa energi, generera produktivitet samt att fungera på ett sätt som kommer alla till gagn. Human Resource perspektivet står för en inriktning som inte vill tro på att människor i organisationer bara är brickor i ett spel som kastas ut när de inte längre behövs, utan man menar att det alltid finns en möjlighet att finna människors talanger och blåsa liv i deras engagemang för sitt arbete. Författarna (ibid.) nämner att perspektivet utgår från dessa fyra grundläggande antaganden:

- Organisationer finns till för att uppfylla människors behov och inte tvärtom
- Människor och organisationer är beroende av varandra. Människor behöver pengar i form av lön, utvecklingsmöjligheter och tillfälle att göra karriär. Organisationer behöver energi, nya idéer, kunskap och färdighet.
- När det inte stämmer mellan individ och organisation blir alltid minst en av parterna lidande. Antingen utnyttjar den ena parten den andra eller så går båda parter ut som förlorare.
- Är däremot överensstämelsen god uppstår en situation där båda parter går ut som vinnare. Individen får ett tillfredsställande arbete som skänker meningsfullhet och organisationen kan lättare uppnå sina mål med verksamheten eftersom den får den energi och styrka som behövs för att bli framgångsrik.

Dessa antaganden ger en bild av hur viktigt samspelet mellan organisationen och de individer som verkar i den är. För hur mycket den anställde än vill utföra ett kvalitativt gott arbete utifrån egen intention, så kan man aldrig komma ifrån att organisatoriska ramar påverkar arbetets utformning.

5.3 Illusion eller verklighet?

Organisation finns inte i en isolerad värld och Bolman och Deal (2005) menar att alla organisationer är beroende av sin omgivning. Omgivningens krav och förväntningar och hur organisationen uppfyller dessa, kan göra skillnad i om organisationen uppfattas som legitim eller ej. Arbetet med socialbidraget runt om i landet utgörs på socialkontoren, som är en del av en byråkratisk organisation och som ofta betecknas som en människovårdande (Minas 2008). Det som kännetecknar arbetet i en sådan organisation, är att socialarbetarna genom arbetsmetoderna försöker överföra moraliska aspekter om hur man bör leva och försörja sig, till sina klienter (ibid.). Men inte heller en byråkratisk organisation av denna typ, lever isolerad från påtryckningar från olika intressegrupper såsom politiker, klienter, allmänheten, socialarbetarna själva, för att nämna några. Nya trender, tankar och idéer påverkar det praktiska arbetet, moraliska värderingar och organisationsstrukturer genomsyrar verksamheten i sin helhet (ibid.). Alvesson (2006) använder sig av begreppet skyltfönsterarrangemang när han beskriver hur organisationer försöker producera strukturer och arrangemang som har mindre relevans för kärnverksamheten, men som gör att olika yttre grupper som bevakar verksamheten får en bild av att detta är en organisation som fungerar väl. Alvesson (ibid.) menar också i detta resonemang att det således handlar mycket om illusioner. Lagstiftarens krav på att barnperspektivet bör beaktas i handläggning av ekonomiskt bistånd, kan således klassificeras som ett krav från omgivningen. Genom att uppfylla detta krav, stärker socialtjänstens organisation sin legitimitet gentemot omvärlden.

5.4 Barnperspektiv i ett organisatoriskt sammanhang

I detta avsnitt vill vi tydliggöra varför vi har valt att utgå dels från Human Resource perspektivet och dels från Alvessons (2006) skyltfönsterarrangemang. Vi anser att när det gäller att förklara varför socialsekreterarna i Malmö stad arbetar på ett visst sätt med barnperspektiv, behöver vi stöd i, att dels förstå fenomenet utifrån ett omvärldsperspektiv och dels vad som händer inom organisationen, mellan ledare och de anställda. Hur påverkar dessa faktorer möjligheten att arbeta tillfredsställande med barnperspektiv i handläggningen? Human Resource perspektivet hjälper oss att förstå varför samspelet mellan organisationen och dess anställda är avgörande för hur slutprodukten levereras, i detta fall hur bra man lyckas arbeta med "barnperspektivsglasögon" i handläggningen. Vi ställer oss därför frågande till det faktum att om Alvesson menar att det kan finnas en risk i att den information man för ut, har en minimal påverkan inom själva organisationen, vad gör då organisationen för att förankra

att barnperspektivet faktiskt implementeras i organisationen? Här tar vi hjälp av skyltfönsterarrangemanget för att tydliggöra att det man skyltar om utåt, inte alltid behöver stämma överens med vad man faktiskt gör inom de fyra väggarna i organisationen. Detta öppnar upp för att inta ett kritiskt perspektiv utifrån vår roll som forskare.

6. Presentation av empiri och analys

I detta avsnitt kommer vi att presentera resultatet av vår undersökning. Vi kommer att utgå ifrån våra frågeställningar och de tre tema, som framkommit under kodningen, *barnperspektiv, organisation och utvecklingsmöjligheter*. Dessa ska ligga till grund för sammanvävning av empiri och analys, tolkat utifrån de teoretiska utgångspunkter vi använt oss av. Målsättningen med avsnittet är att på så sätt kunna besvara våra frågeställningar. Vi har valt att identifiera intervjupersonerna genom att numrera dem från nummer 1 till 6. Vi gör en kort presentation av deras bakgrund under nästa rubrik.

6.1 Presentation av intervjupersonerna

Våra respondenter arbetar i olika stora organisationer. Antal anställda som jobbar med just handläggning av ekonomiskt bistånd varierade mellan 2 – 35 på de olika arbetsplatserna. Samtliga intervjuade arbetar på en enhet där arbetsuppgifterna är specialiserade mot en viss målgrupp eller utifrån sökandens ålder. I vissa stadsdelar arbetar socialsekreterarna också i olika team inriktade mot en viss målgrupp av klienter, såsom unga vuxna, missbrukare, arbetsmarknad med mera. I den organisation där antalet anställda var färre, kunde vi urskilja en förekomst av delade tjänster och att arbetet inte var lika specialiserat.

Intervjuperson 1: Respondenten är utbildad socionom, magister i socialt arbete. Hon/han har arbetat med handläggning av ekonomiskt bistånd i 2 år. Respondenten ansvarar för cirka 70 ärende varav nästan alla är långvariga bidragstagare.

Intervjuperson 2: Är socionom. Har arbetat 3 år med handläggning av försörjningsstöd och ha cirka 55 ärende. Intervjupersonen vet inte med säkerhet hur många av dessa som är familjer med långvarigt försörjningsstöd.

Intervjuperson 3: Har gått diverse kurser inom socialt arbete som omfattar 105 högskolepoäng men har dock inte socionomutbildning. Respondenten har arbetat med försörjningsstöd i 24 år. Hon/han har cirka 50 ärende, varav 40 är långvariga bidragstagare.

Intervjuperson 4: Är socionom. Hon/han har arbetat med ekonomiskt bistånd i 12 år. Hon/han har tillsammans med sin ekonomihandläggare ansvar för 160 ärende varav 60 är långvariga. Tjänsten är uppdelad i beräkning och planering. Intervjupersonens övergripande ansvar ligger i klientens planering.

Intervjuperson 5: Är socionom. Har arbetat med försörjningsstöd i 15 år. Den intervjuade uppger att hon/han har cirka 50-60 ärende varav hälften är familjer med barn.

Intervjuperson 6: Har socionomutbildning. Hon/han har arbetat med ekonomiskt bistånd i 2 ½ år. Respondenten ansvarar för cirka tvåhundra ärende, men intervjupersonens ansvarsområde rör endast ansökningar utöver norm.

6.2 Barnperspektiv

På vilket sätt upplever socialsekreterarna att familjens ekonomi påverkar barnen?

Det faktum att föräldrarnas bidragsberoende har en direkt påverkan på barnen i familjen anser fem av sex respondenter. En av socialsekreterarna menar att barnens psykiska och fysiska hälsa påverkas av deras levnadsvillkor. Den gemensamma nämnaren är inskränkning av fritidsaktiviteter, vilket fem av sex svarande nämner. Våra respondenter talar om vikten av fritidssysselsättning för barnen och att ge klara budskap när det gäller att bevilja ut över norm till olika fritidsaktiviteter, vikten av att främja barnens hälsa och utveckling lyfts fram. Det påpekas dock av en svarande att barnen får delta i mindre kostsamma aktiviteter. Det intressanta är att de intervjuade gör en koppling mellan billiga fritidsaktiviteter och hur detta påverkar val av kompisar. Respondenten säger:

”...Det finns stora begränsningar och de kan bara göra billigare aktiviteter. Kanske inte spela hockey eller rida utan det får bli fotboll och ja...billigare aktiviteter... Vilket då skiljer sig i vilka kompisar de får också...”

Intervjuperson 3

Alla intervjupersoner gör en direkt koppling till hur familjens konsumtion påverkas av den ekonomiska situationen, samt hur detta i sin tur påverkar barnen. Förutom val av billigare fritidsaktiviteter har även julklappar, semesterresor, födelsedagspresenter, skolresor, och fickpengar nämnts som arenor där barnen tydligt märker av familjens ekonomiska utsatthet. En av de intervjuade säger:

”... Vad får de i julklappar till exempel. Det är alltid lika känsligt, vartenda år. För att de brukar få betydligt mindre än sina kompisar...”

Intervjuperson 5

Normen som finns idag är inte tillräckligt hög, vilket gör att skillnaderna mellan barn från familjer som uppbär försörjningsstöd och andra familjer blir alldeles för markant. Detta uppger två socialsekreterare. En av de tillfrågade menar dock att barnen kanske inte alltid påverkas direkt av familjens ekonomiska situation. Respondenten menar att barnens medvetenhet stiger med åldern och att en knapp ekonomi märks mer då man har tonåringar i familjen. Detta för att tonåringar ställer betydligt högre krav då det gäller till exempel märkeskläder och skor.

”Små barn vet inte att föräldrarna har ekonomiskt bistånd men ju äldre de blir desto mer är de medvetna om att deras föräldrar inte har de ekonomiska medel som behövs”

Intervjuperson 1

Vad innebär egentligen barnperspektivet för de intervjuade? Fyra av respondenterna har svarat att man, om man aktivt hjälper föräldrarna till arbete, är detta ett sätt att arbeta utifrån ett barnperspektiv, eftersom det gynnar barnen i det långa loppet om föräldrarna själva kan försörja sig. En svarande uppger att ordet barnperspektiv är svårdefinierat och att det innebär att det kan uppfattas olika av olika människor. Vidare har aspekter som att se och lyssna på barnen, bevilja utöver normen till olika fritidsaktiviteter samt att se långsiktigt nämnts.

På frågan om hur barnet uppmärksammas i handläggningen svarade tre av respondenterna att detta endast görs genom att tillskriva barnen opersonliga fakta såsom ålder och skola. Av dessa tre säger två att detta görs i samband med nybesöket. En av de tillfrågade säger:

”... Vanligtvis inte mer än att de utgör en norm. De är 6 – 7 år så här mycket pengar och 7-10 så här mycket. När det gäller det dagliga arbetet med att handlägga de här återkommande ansökningarna då är det inte mer. Det är först när föräldrarna skriver i ansökan att de önskar någonting. Eller när det kommer in anmälan...”

Intervjuperson 5

Barnens fritidssysselsättning uppmärksammas ofta och föräldrarna uppmanas att göra ansökan gällande denna post, svarar fyra respondenter. De intervjuade lyfter återigen fram vikten av att barnen har en aktiv fritid. En av de tillfrågade svarar följande:

” ... då kan man gå in och försöka att få barnen att gå åtminstone några timmar i veckan på dagis och delta i fritidsaktiviteter. Det är viktigt för barnen. Annars går de och bär traditionen vidare som någon som står sidan om i samhället...”

Intervjuperson 5

Vår undersökning visar att en bidragande orsak till att barn inte uppmärksammas mer i handläggningen är att man inte vill oroa barnen kring föräldrarnas ekonomi. En av socialsekreterarna säger att hon/han kan ibland prata med tonåringar, men att hon inte vill blanda in barnen mer än nödvändigt.

De svar vi fick, pekar också på att föräldrarnas problem lätt tar över i handläggningen, och att utrymmet för att kunna lyfta fram barnen därmed minskar betydligt. Barnen nämns oftast bara i samband med ett beslutsfattande och då menar respondenterna att man motiverar bifallet utifrån det faktum att det finns barn i familjen.

De konkreta rutiner och hjälpmedel som förs fram för att kunna uppmärksamma barnperspektivet, är till exempel kartläggningsmetoden DUR³ som används av två respondenter. Vidare nämner två av de intervjuade att det skall tillsättas två nya tjänster på deras avdelning, som enbart kommer att arbeta med barnfamiljer i handläggning av ekonomiskt bistånd, vilket kan ses som ett bra hjälpmedel, enligt respondenterna. Utöver det nämns också av tre intervjuade, riktlinjer och socialtjänstlagen som befintliga hjälpmedel.

Då det gäller *på vilket sätt barnen uppmärksammas i dokumentationen*, finner vi att fyra av våra respondenter säger att barnen endast uppmärksammas när man fattar beslut. Två av respondenterna säger att de har färdiga mallar i sitt datasystem för att kunna föra in fakta om barnen. En annan av de tillfrågade uppger en kartläggningsmodell, som de anställda har utarbetat inom stadsdelen, just för att kunna dokumentera barnets situation.

³ DUR förkortning står för dokument, utvärdering, resultat och är ett bedömningsinstrument som används för att göra kartläggning.

Fem av sex tillfrågade visar på en medvetenhet om *vad riktlinjerna säger om beaktande av barnperspektivet i handläggningen*. De uppger att barnet skall stå i centrum och att man i varje beslut skall ha barnets bästa för ögonen. Avsaknad av konkreta budskap om hur man rent praktiskt ska gå till väga uppmärksammas av en socialsekreterare. I ett fall har socialsekreteraren svarat att hon/han inte alls känner till några riktlinjer.

Gällande *utvärdering kring barnperspektivet* finner vi att det inte finns någon löpande utvärdering inom verksamheterna. I de svar vi fick från våra respondenter framgår det att man inom vissa verksamheter tagit fram statistik som rör till exempel hur många bidragstagare det finns, hur många som är barnfamiljer samt hur länge de haft försörjningsstöd. Men någon konkret utvärdering om hur man arbetar med att föra fram barnperspektivet i handläggningen, finns dock inte.

6.2.1 Analys av tema barnperspektiv

Svaren från våra respondenter pekar på att de har god kännedom om vikten av att uppmärksamma barnen i handläggningen. Då begreppet är relativt diffust, har vi undersökt hur respondenterna tolkar begreppet med anknytning till sitt arbete. Det har i samtliga intervjuer framkommit olika tolkningar av vad barnperspektivet innebär. Se långsiktigt, lyssna på barnen, bevilja ut över norm till fritidsintressen, hjälpa föräldrarna att komma till sysselsättning eller att bevilja hyresskulder är några exempel på hur definitionens innebörd kan se ut. I prop. 1996/97:124 nämns att det faktum att det finns barn i familjen, inte alltid avgör vilket beslut som fattas, men att barnets bästa alltid skall beaktas, utredas och redovisas. Mer konkreta budskap om hur detta rent praktiskt skall göras saknas dock. Variationen av de svar vi fått, bekräftar att det inte finns någon självklar tolkning för begreppet barnperspektiv.

När det gäller frågan kring hur barnen påverkas av familjens ekonomi svarade alla utom en av de intervjuade att detta har en direkt påverkan på barnen. Familjens ekonomiska situation uppmärksammas när barnen jämför vilka kläder, mobiltelefoner, datorer och leksaker de äger säger Harju (2008). Alvesson (2006) menar att konsumtion idag kan vara ett moraliskt diskutabelt tema. Inte minst för att till exempel mode- och statusprylar driver upp kompistrycket i skolan och därmed bidrar till känslor av utanförskap. Även Hjort (2004) menar att konsumtion inte enbart handlar om ekonomi, utan att den också har en social dimension. Det bekräftas av en våra respondenter som menar att kläder och i synnerhet

märkeskläder, har en betydande roll i hur barnen uppfattas av sin omgivning, till exempel i skolan. Respondenten menar att barnens medvetenhet stiger med åldern och att de kan bli mobbade av andra om de inte får det de andra barnen har. Den sociala dimensionen av familjens ekonomiska knapphet har alltså en direkt påverkan på hur barnen uppfattas av sin omgivning, och speciellt på de arenor som är betydelsefulla i barnens liv. Vår undersökning visar på de intervjuades målmedvetenhet kring vikten av barnens fysiska och psykiska hälsa och den sociala framtiden i samband med ett aktivt föreningsliv. Socialsekreterarna arbetar målinriktat för att framföra vikten av barnets fritid för föräldrarna och även att det finns möjlighet att ansöka om avgifter för fritidsaktiviteter utöver norm. Flera av de tillfrågade påpekar att det är viktigt att barnen känner sig delaktiga i samhället och får en möjlighet att utveckla sunda sociala relationer medan de utövar sina fritidssysslor. I Socialrapport 2006 beskrivs att de ekonomiska svårigheterna begränsar bland annat familjens val av fritidsaktiviteter. Familjens ekonomiska utsatthet gör att barn på så sätt kan bära med sig ett negativt socialt arv vidare i livet (ibid.). Genom organisationens och socialsekreterarnas positiva inställning till att bevilja kostnader till fritidsaktiviteter, utöver de nationella riktlinjerna för posten lek och fritid, motverkar man alltså aktivt de negativa konsekvenserna av familjernas långvariga bidragsberoende och främjar barnens möjlighet till ett friskare och bättre liv.

Resultatet av vår undersökning visar att barnen oftast inte uppmärksammas som egna individer, utan de betraktas som en del av en större enhet. Enligt *Barnkonventionens* artikel 12, har barn rätt att ge uttryck för sina åsikter och uppfattningar kring sin situation, i frågor som rör dem själva. Hänsyn skall tas till barnens ålder och mognad. Så långt vi kan se visas det inte i vårt empiriska material att det förs en aktiv och kontinuerlig dialog med barnen i handläggningen. Snarare framgår det att samtal med barn görs bara om man verkligen måste.

Intervjuerna ger intryck av att det finns goda organisatoriska intentioner gällande implementering av barnperspektivet. Dessa tar sin form i olika studier kring familjer med långvarigt bidragsberoende, temadagar och nya specialiserade tjänster, inriktade på just dessa hushåll. Hur utvärderas då arbetet kring implementering av barnperspektivet i handläggningen? Ingen av våra respondenter har kunnat ge oss svar på hur detta görs eller om det över huvudtaget finns något existerande dokument. De intervjuade uppger att man utvärderar så tillvida att man diskuterar ärende på arbetsplatsträffar och veckomöten, de menar att detta är en typ av utvärdering.

6.3 Organisation

I vilken mån tror du att personalomsättning på din enhet kan påverka handläggningen av dessa ärende? Samtliga respondenter anser att en stor personalomsättning i en organisation kan ha en negativ påverkan för handläggningen av långvariga bidragstagare, men framhåller samtidigt att detta inte är fallet i någon större utsträckning på deras arbetsplatser. Bland annat nämns det i undersökningen att en stor personalomsättning kan innebära onödiga förseningar i handläggningen, och att klienterna kan känna sig frustrerade eftersom de måste berätta sin historia för olika handläggare, flera gånger om. Kontinuitet i relation till klienten nämns därför som en betydande faktor av tre intervjuade. Vidare har en av dessa också nämnt att chefen på hennes/hans avdelning är noga med att behålla och försöka anställa de vikarier som finns på enheten, just för att kunna främja kontinuiteten i kontakt med klienter.

När vi frågade om *hur organisationen hjälper respondenterna att bevara och utveckla den kunskap de behöver för att kunna lyfta fram barnen i handläggningen*, nämnde samtliga fortbildningar i form av seminarier samt föreläsningar och temadagar om barnperspektiv. Även samarbete mellan olika stadsdelar gällande denna fråga lyfts fram. Fem av respondenterna upplever den organisatoriska närheten till andra enheter som oerhört positiv för samverkan kring klienten. Vidare nämns också arbetsplatsträffar, utbildning i BBIC samt lösningsfokuserade samtal som bidragande faktorer för utveckla och bibehålla kunskapen om barnperspektiv.

Vilka organisatoriska möjligheter och hinder upplever socialsekreterarna att det finns för att kunna uppmärksamma barnen? När det gäller vilka möjligheter organisationen bidrar med uppges handlingsutrymmet som en stor del i att kunna se barnen och deras behov. Till exempel uppger en socialsekreterare att hon har stor frihet i att bestämma vilka ärende hon vill prioritera. De tillfrågade nämner också ett bra samarbete med andra parter, framför allt barn- och ungdomssektionen, som en organisatorisk möjlighet. Fem av våra respondenter uppger att det i dagsläget finns ett tillfredsställande samarbete med kollegorna på dessa enheter. En av respondenterna uttrycker däremot en stark önskan om ett mer etablerat samarbete med enheten för barn- och ungdom i sin egen stadsdel.

När det gäller de organisatoriska hinder som kan finnas, anser fem av de tillfrågade att resursfrågan är den viktigaste aspekten. Hög arbetsbelastning, ärendemängd och för få

socialsekreterare är bidragande orsaker till att man inte alltid kan beakta barnperspektivet i den utsträckning man skulle vilja. En av de tillfrågade säger att:

” ... Alltså hinder är brist på socialsekreterare. Många ärende ... så man har inte tid att hinna med allt så som man vill. Så det är en stor brist och hinder. Och möjlighet? Finns det någon möjlighet nu när vi är så belastade? Faktiskt inte ... ”

Intervjuperson 1

Ett återkommande argument är också att man inte hinner göra hembesök i den mån man skulle vilja, tre av respondenterna ser detta som ett stort hinder i arbetet och något som organisationen skulle kunna förändra om man fick tillgång till mer resurser.

”... Eftersom vi har så hög arbetsbelastning så har vi svårt att hinna med hembesök. Gör man hembesök får man ut väldigt mycket information men det hinns inte med på samma sätt...”

Intervjuperson 6

Samma intervjuperson säger också att ledningen i stadsdelen utarbetat en prioriteringslista som gör att man i vissa fall kan göra bifall till klientens fördel, trots att man inte genom hembesök har försäkrat sig om att klienten behöver det hon ansöker om. Respondenten menar att detta är ett sätt att minska på stressen och underlätta för handläggaren. Prioriteringslistan är ett resultat av ledningsgruppens konsekvensbeskrivning av den arbetsbelastning som råder uppger intervjuperson 6.

I arbetet med barnfamiljer som uppbär långvarigt ekonomiskt bistånd, kan det ibland behövas vägledning då det gäller barnets situation. Då vi frågat våra respondenter, *hur de kan få vägledning när de behöver rådgöra kring barnets situation*, har samtliga uppgett att man kan få vägledning från kollegor på ekonomiskt bistånd, från chefen, samt andra socialsekreterare på individ- och familjeomsorg. Det uppges också att man ibland tar hjälp av tidigare domar och lagtext i syfte att få vägledning.Handledning nämnd av två respondenter.

På frågan *hur arbetet påverkas av delegationsordningen* har samtliga i undersökningen svarat att de är väldigt nöjda. En socialsekreterare uttrycker följande:

”... Den delegationsordning vi har är bra, vi har långtgående delegation. Det underlättar högst avsevärt tycker jag. Jag behöver inte springa och fråga om alla skitsaker utan jag kan fatta egna beslut utifrån eget förnuft, naturligtvis inom lagens ramar...”

Intervjuperson 5

De resultat vi samlat in tyder på att omfattningen av delegationens räckvidd, varierar i de olika stadsdelarna. En av respondenterna säger att när det gäller alla över norm ansökningar, så måste de tillfråga chefen. Undantaget är dock över norm ansökningar som avser barn där respondenten kan fatta beslut själv. En annan intervjuperson säger att det skiljer sig när man får delegation. Respondenten menar att i den stadsdelen där hon/han arbetar begränsas handläggarens delegation vid nyanställning. Hon uppger:

”... Hos oss måste vi gärna ha jobbat fyra månader så att du känner dig trygg med ... Du kan hela tiden fråga om hjälp men du kan aldrig signera själv och fatta beslutet och betala ut pengar utan det är hela tiden cheferna som skall ha koll på dig tills de känner sig trygga att du klarar av det. Det har sina för och nackdelar. ...”

Intervjuperson 6

Samma socialsekreterare tillägger att i andra stadsdelar får man delegation direkt vid nyanställning.

Frågan som gällde *när man räknas som långvarig bidragstagare* väckte stor osäkerhet bland våra respondenter. Som svar har vi fått allt från tre månader och upp till två år. Då ska det tilläggas att svaren vi fått utgick oftast från de svarandes egna perspektiv, om vad de ansåg vara ett långvarigt bidragsberoende. Det fanns ingen kännedom hos någon av de tillfrågade om organisationens definition på när man anses vara långvarig bidragstagare.

6.3.1 Analys av empiri kring organisation

I den upplevelse de tillfrågade beskriver kring organisationens påverkan är den mest framträdande påverkansfaktorn personalresurser. Finns det gott om resurser inom förvaltningen har man större möjlighet att beakta ett barnperspektiv i handläggningen, detta framgår tydligt under våra intervjuer. Alla respondenter utom en, anser att om man haft mer resurser, hade man också haft mer tid att utreda hur barnen har det i dessa familjer. Sett ur ett

Human Resource perspektiv kan man koppla detta till Bolman och Deal (2007) som menar att i företag där det finns en nedskärningstrend, kan det uppstå en negativ effekt på de anställdas motivation och engagemang. Det är precis detta som händer i organisationer när man inte har tillräckligt med resurser. Human Resource perspektivet poängterar vikten av att hitta en balans mellan de anställdas och organisationens behov (ibid.). Organisationen brottas här med att ge personalen en tillfredsställande arbetssituation som ändå håller sig inom ramen för vad de ekonomiska möjligheterna bjuder. Detta kan exemplifieras med den ovan nämnda prioriteringslistan, som en av stadsdelarna använder sig av, som en strategi för att minska handläggarnas arbetsbörda och stress. Det påvisar att det från organisationens sida finns en vilja att värna om medarbetarnas hälsa och underlätta arbetet i tider då en stor arbetsbelastning råder.

Det har framkommit under intervjuerna att på grund av tidsbrist kan man inte göra hembesök i den mån man hade önskat. I sina försök att på ett positivt sätt värna om sina medarbetare och anpassa deras arbetsdag till den rådande arbetsbelastningen, har implementeringen av en prioriteringslista lett till att socialsekreteraren inte alltid behöver ta reda på hur den faktiska situationen i hemmet är för att kunna göra ett bifall. Detta skulle kunna vara ett exempel på det som Alvesson (2006) beskriver som ett illusionsnummer. Det vill säga att organisationen försöker förmedla ett budskap av positiva faktorer såsom anpassningsförmåga och rationalitet i syfte att visa upp en fasad som tillfredställer både de anställda och utomstående grupper (ibid.).

En medverkande kraft som nämns som positiv är att det finns en organisatorisk närhet till andra enheter, framför allt den som arbetar med barn och familj. Detta skapar möjligheter att samarbeta avseende dessa familjer, vilket också får till följd att man kan få en bättre överblick över barnets situation. Bolman och Deal (2007) menar att det finns ett utmärkande drag för högpresterande företag, nämligen att de är bättre på att förstå sina anställda *och* kundernas behov än sina konkurrenter (ibid.). Om organisationen kan göra en avvägning i att dels tillfredställa de anställda socialsekreterarnas behov, men också samtidigt hitta former för att tillfredställa klienternas behov har man vunnit mycket. Human Resource perspektivets grundsten är att investera i människor (ibid.), och då gäller det investeringar för både de som arbetar i verksamheten och den målgrupp man arbetar emot. Då verksamheten har för lite resurser att tillgå, uppger socialsekreterarna att detta orsakar en för hög arbetsbelastning och för stor ärendemängd. Den viktigaste konsekvensen av detta, som flera av de tillfrågade

nämner, är att man till exempel har svårt att hinna med att göra hembesök. Man menar att detta är en stor nackdel kontra att beakta barnperspektivet, för att man faktiskt vid hembesök har en möjlighet att bilda sig en uppfattning om hur barnet har det. De organisatoriska förutsättningarna i dagsläget inom Malmö stad ger dock inte utrymme för detta i någon större utsträckning och måste ses som ett organisatoriskt hinder.

Men hur vet man alltid att man handlar rätt när det gäller barnens situation? En grund som organisationen inom Malmö stad bidrar med då det gäller detta, är att man har stora möjligheter att få vägledning. Samtliga respondenter uppger att de får vägledning framför allt av sina kollegor men även genom chefer och riktlinjer inom Malmö stad. Här spelar det stor roll hur förhållandet mellan organisationen och den anställda fungerar. Ett annat av Human Resource perspektivets grundantagande är att organisationer är till för att uppfylla människors behov och inte tvärtom. De socialsekreterare vi intervjuat vill göra ett gott arbete som stärker klienten. Behöver de få vägledning i hur ett ärende bäst hanteras, skall de kunna få det genom organisationen. Av de tillfrågade uppger samtliga att det är lätt att få vägledning och att man hjälper varandra kollegor emellan.

När vi frågade våra respondenter när man räknas som en långvarig bidragstagare, fick vi varierande svar från alla tillfrågade. Respondenterna har svarat allt ifrån tre månader upp till två år. Det var bara en socialsekreterare som uppgav ett intervall på tio till tolv månader. I Malmö stads riktlinjer (2009) står att det är av särskild vikt att fokusera på barn i familjer med ett långvarigt ekonomiskt bistånd. Tidaspekten för när man räknas som långvarig bidragstagare är dock inte preciserad. Då barn lever i nuet, tillskriver vi tidaspekten en viktig roll. Vilka konsekvenser i form av exempelvis eventuella förseningar i arbetet med barnen detta kan innebära, är vi dock oförmögna att svara på, då detta inte omfattas av vår studie. Den slutsats vi kan dra, är att i ett fall börjar socialsekreteraren särskilt beakta barnets behov efter tre månader och i ett annat fall inte förrän familjens bidragsberoende uppnått två år.

6. 4 Utvecklingsmöjligheter

De organisatoriska förändringar socialsekreterarna tror skulle kunna påverka arbetet med barnperspektiv i positiv riktning har en direkt koppling till utökade resurser. Intervjuerna visar att det i dagsläget finns planer på att tillsätta specialiserade tjänster, som enbart arbetar med dessa familjer, i två av fyra stadsdelar. De intervjuade upplever detta som ett steg i rätt riktning i utveckling av barnperspektivet och förmodar att det kommer att gagna barnen i stor omfattning.

På frågan *vilka utvecklingsmöjligheter man kunde se inom stadsdelen framöver*, då det gäller barnperspektivet, fann vi överlag att det krävdes en viss eftertanke inför svaret. Hälften av socialsekreterarna ansåg att stadsdelens ekonomi inte tillåter några övergripande förändringar just nu. En av socialsekreterarna säger:

”Just nu så ser jag inga utvecklingsmöjligheter faktiskt. Det måste jag säga. För att det handlar inte bara om tiden. Det handlar om pengar.”

Intervjuperson 1

En aspekt som det dock fästes vikt vid i tre intervjuer, var att handlingsutrymmet i vissa fall borde utökas och att detta sågs som en utvecklingsmöjlighet. En av de intervjuade sa:

”... att man skulle sätta mer krav på folk som är fullt friska, mer krav på vuxna på olika sätt. Att sätta mer krav på folk. Organisationen skall sätta större krav på socialsekreteraren att den i sin tur skall sätta högre krav på klienten...”

Intervjuperson 2

Hon/han menar att genom ett utökat handlingsutrymme skulle hon/han få möjlighet att ställa högre krav på de klienter som är friska vilket skulle kunna resultera i föräldrarnas självförsörjning och därmed också gagna barnen. Den intervjuade tog som exempel upp att hon/han inte har möjlighet att bevilja behandling för missbrukande föräldrar, och att detta fick till följd att processen blev onödigt utdragen för barnen. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att socialt arbete är organiserat på olika sätt och att detta påverkar hur handlingsutrymmet utformas. Både administrativa och tankemässiga ramar påverkar vad som är möjligt att göra i socialt arbete (ibid.).

6.4.1 Analys av utvecklingsmöjligheter

Den hårda arbetsbelastningen som råder tenderar att påverka de intervjuades syn på utvecklingsmöjligheterna inom stadsdelen. Human Resource perspektivet ser personalens färdigheter, attityder, engagemang och energi som tillgångar, vilka är av avgörande betydelse och de kan antingen hjälpa eller stjälpa en organisation (Bolman och Deal 2007). Om de anställdas energi och engagemang inför framtiden saknas, kan detta innebära att organisationen går miste om personalens värdefulla ideér om hur verksamheten kan utvecklas framåt. Viktig kompens om utveckling av barnperspektivet kan på detta sätt gå förlorad.

Önskan om ett mer utökat handligutrymme, i form av till exempel möjlighet att ställa betydligt högre krav på klienter samt att kunna fatta beslut gällande ansökan över norm, lades fram i respondenternas svar. Anledningen till detta är att socialsekreterarna känner att de medel man som handläggare har idag, för att motivera föräldrarna att kunna återgå till arbete eller utbildning, inte räcker till. I detta läge saknar våra respondenter organisationens gensvar på sina önskemål. I vilken grad ansvaret ligger på organisatorisk eller politisk nivå, är svårt att säga.

7. Slutdiskussion

Resultatet av vår studie åskådliggör både positiva och negativa aspekter i beaktande av barnperspektivet. Då hela vårt arbete utgick från gruppen långvariga bidragstagare, fann vi det förvånande att det inte fanns någon som helst kännedom om hur organisationen definierar *långvarig bidragstagare* och att socialsekreterarnas egna perspektiv på när man skall anses vara långvarig, skilde sig så markant. Detta kan leda till att tidsaspekten när man särskilt beaktar barnen, inte är samstämmig i de olika stadsdelarna. Det skall dock tilläggas att det finns en möjlighet att det faktiskt fanns en definition av begreppet inom organisationen, men att socialsekreterarna inte kände till den. Kanske för att den inte tydliggjorts inom verksamheten eller för att de anställda missat informationen. Om så skulle vara fallet, visar det tydligt på vilka konsekvenser det får, när samspelet mellan organisationen och den anställda inte fungerar tillfredsställande.

Organisationens avsaknad av konkreta tillvägagångssätt på *hur* man skall gå tillväga i handläggningen, försvårar också socialsekreterarnas arbete ytterligare och gör att vi måste ifrågasätta *i vilken omfattning* man egentligen beaktar barnperspektivet. Uttalandet om att

barnen inte utgör mer än en norm i beräkning av biståndets storlek, bekräftar att barnens medverkan i till exempel den löpande handläggningen, är klart försumbar. Ett annat exempel är tillskapandet av en speciell prioriteringslista som kan ses som en situationsanpassning från ledningens sida, men kontentan blir att handläggaren går miste om värdefull kunskap kring barnens levnadsförhållanden. Detta leder till att diskrepansen mellan vackra honnörsord och verklighet blir påtaglig, då hembesök inte behöver ingå i beaktandet av barnperspektiv i den ekonomiska handläggningen.

Vi har framför allt kunnat urskilja en viktig gemensam nämnare som lyfts upp av samtliga respondenter, och det är att socialsekreterarna fäster stor vikt vid att se till att barnen har en aktiv fritid i form av olika aktiviteter. I de fall då det gäller att bevilja utöver norm till bland annat just fritidsaktiviteter, har socialsekreterarna ofta ett utökat handlingsutrymme. Det framgår emellertid tydligt av socialsekreterarnas upplevelser, att man önskar ett utökat handlingsutrymme, även då det gäller barnens föräldrar. Diskussionen om att föräldrarnas sysselsättning eller uteblivna sysselsättning, påverkar barnens situation i familjen, är utmärkande i våra intervjuer. De intervjuade menar att om föräldrarna mår bra, så mår också barnen bra. Ett arbete eller en utbildning som daglig sysselsättning kan vara en stark källa till välmående för alla och är av ännu större vikt om man har barn. Detta är vi beredda att hålla med om, men vi tror samtidigt att vägen dit kan vara lång. Aspekten med att ställa högre krav på föräldrarna och få ut dem i arbete, är trots allt mer en politisk diskussion, som ligger på ett annat plan, än den som enbart handlar om organisationen och dess påverkan på beaktande av barnperspektiv i ekonomisk handläggning. Socialtjänstens legitimitet är i hög grad beroende av omvärldens godkännande gällande det arbete man utför i organisationen. Utomstående grupper, och däribland politiker, spelar en viktig roll då det gäller fördelning av resurser inom kommunen. Vi antar att politikerna eventuellt skulle kunna uppfatta de ökade kraven på klienterna, som ett politiskt riskfyllt och näst intill omöjligt uppdrag.

Resultatet av denna studie visar att de två främsta faktorerna som socialsekreterarna upplever påverkar deras arbete, är organisationens ekonomiska resurser, men även bristen på barnperspektivets konkreta innebörd för handläggarna. Resursfrågan anser vi är en svår nöt för socialtjänstens organisation, då organisationen i sig inte genererar några pengar till kommunen, utan snarare bara är en utgift. Därför kan det också vara svårt för socialtjänsten att påverka omfattningen av de ekonomiska resurser de blir tilldelade. Däremot, anser vi att det är högst anmärkningsvärt att det inte finns någon som helst precisering kring begreppet

barnperspektiv i någon av stadsdelarna. Det borde finnas en potentiell möjlighet till att precisera begreppet mer inom en så pass stor organisation som socialtjänsten är. Då lagstiftaren inte heller specificerar begreppet är det delvis förståeligt att man på en organisatorisk nivå inte heller gjort det än. Ur vår synvinkel skulle dock socialtjänstens organisation i Malmö vinna mark genom att ta ställning till och precisera mer exakt vad barnperspektiv innebär inom ekonomisk handläggning. Denna organisatoriska enighet kring tolkningen av begreppet, tror vi, skulle kunna leda till ett mer konkret arbetssätt och gemensamma rutiner kring hur man uppmärksammar barnen i handläggningen. Tre parter skulle bli vinnande på detta nämligen, socialtjänstens organisation, barnen och socialsekreterarna. Organisationen skulle också på detta sätt kunna undvika att begreppet barnperspektiv enbart används som ett skyltfönsterarrangemang, ett honnörsord utan någon konkret innebörd. Vår studie utgår bara från Malmö stad, vi vet inget om hur det ser ut i övriga kommuner. Vi antar dock att om Malmö stad skulle inta ett fastare grepp om barnperspektivet och precisera vad det innebär, skulle detta kunna få en dominoeffekt i andra kommuner runt om i landet. Om det skulle få genomslagskraft, hade detta kunnat förändra den situation som enligt vår studie råder, alltså att barnperspektivet till stor del enbart handlar om skyltning utåt.

Vi har under arbetets gång fört ett resonemang om att organisationen, genom att undvika att konkretisera begreppet barnperspektiv inom verksamheten, kan vinna ekonomiska fördelar. Om man hade satt upp specifika tariffer för *hur* och *när* man exakt skall vidta åtgärder som rör barnen, hade detta självfallet tagit både mer tid och mer resurser i anspråk för verksamheten i sin helhet. Frågan är om organisationens ekonomi tillåter detta och om det inom socialtjänsten finns möjligheter till att prioritera om, till förmån för barnen.

Klart är dock att organisationen och dess anställda, måste samverka kring att få till stånd mer kunskap om hur barnperspektivet skall beaktas i handläggningen. Ett sätt att tillägna sig mer kunskap om området är att utvärdera. Tyvärr är utvärdering enligt de resultat vi fått fram i studien, en bristvara då det gäller barnperspektivet i ekonomisk handläggning, åtminstone enligt socialsekreterarnas upplevelser. Avsaknad av dokumenterade tillvägagångssätt, resultat och analys gör att det blir svårt för organisationen att följa upp sitt arbete. Det kan också få till följd att utvecklingen av arbetet med barnperspektivet inte fortskrider i den takt som det skulle kunna göra, om man vetat vad man har att utgå ifrån och vart man är på väg. Om fler

utvärderingar kring ämnet hade utförts, menar vi att det dels hade gynnat barnen och dels kunnat bidra till ett bredare underlag att utgå ifrån i framtida forskning.

8. Källförteckning

Alvesson, M. (2006) *Tomhetens triumf*. Falun: Bokförlaget Atlas

Andersson, G. och Swärd, H. (2008) "Etiska reflektioner". I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R., Jacobsson, K. (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och kultur

Aspers, P. (2007) *Etnografiska metoder att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Barnombudsmannen (2010) "Om barnkonventionen" (elektroniskt),
< <http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=55> > (2010-04-07)

Bell, J. (2006) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund : Studentlitteratur

Bergstrand, B. (2009) i *Den nya socialtjänstlagen*, Höganäs: Kommunlitteratur AB

Bolman, L., Deal, T. (2007) *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Ozgraf Polen

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Departementserien Ds. 2002:13. *Utöandet av barns rättigheter i familjerättsprocesser*
Stockholm: Justitiedepartementet

Fridh, B., Norman, G. (2005) *Att utreda när barn far illa – en handbok om barnavårdsutredningar i socialtjänsten*. Förlagshuset Gothia.

FoU- dokument 2010:2 *Barnperspektiv i ekonomiskt bistånd – att se med barnets ögon*
Malmö: Stadskontoret

Harju, A. (2008). *Barns vardag med knapp ekonomi. En studie om barns erfarenheter och strategier*. Göteborg: Växjö university press

Hjort, T. (2004). *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.

Kvale, S., Brinkmann, S.(2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: studentlitteratur

Malmö stad (2009) *Riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt*

Malmö stads officiella hemsida (2010a) (elektroniskt) < <http://www.malmo.se/Kommun--politik/Om-oss/Statistik-om-Malmo/01.-Befolkning/Folkmangd.html>> (2010-04-05)

Malmö stads officiella hemsida (2010b) (elektroniskt) < <http://www.malmo.se/Kommun--politik/Om-oss/Statistik-om-Malmo/09.-Stadsdelar.html>> (2010-04-05)

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund : Studentlitteratur

Minas, R. (2008) ”Arbete med ekonomiskt bistånd I” i Bergmark, Å. & Lundström, T. & Minas, R. & Wiklund, S. (2008). *Socialtjänsten i blickfånget. Organisation, resurser och insatser*. Stockholm: Natur och Kultur

Näsman, E., von Gerber, Ch. & Fernqvist, S. (2009) *Berörd Beskriven Frånvarande – hur länsrättens domar beskriver barn i ekonomiska biståndsärende* Uppsala: Uppsala universitet

Prop. 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen*

Prop.2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*

Social Science & Medicine 66 (2008) 14-30. Författare Ringbäck Weitof, G., Hjern, A., Batljan, I., Vinnerljung, B., *Health and social outcomes among children in low-income families and families receiving social assistance – A Swedish national cohort study*

Socialstyrelsen (2003) ”Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd”, (elektronisk), < http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10610/2003-109-1_20031092.pdf>, (2010-04-25)

Socialstyrelsen (2004) *Ekonomiskt bistånd*. Stockholm: Elanders Gotab AB

Socialstyrelsen (2006) *Social rapport 2006* Edita Nordstedts tryckeri

Socialstyrelsen (2008) *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* Västerås: Edita Västra Aros

Socialstyrelsen (2009a) ”Ekonomiskt bistånd Årsstatistik 2008. Utbetalda belopp samt antal biståndsmottagare och antal biståndshushåll” (elektronisk),

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8307/2009-125-16_200912516.pdf> (2010-05-06)

Socialstyrelsen (2009b) ”Individ- och familjeomsorgens lägesrapport 2008”, (elektronisk),

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8466/2009-126-45_200912645_rev2.pdf>, (2010-05-13)

Socialstyrelsen (2009c) ”Folkhälsorapport 2009” (elektronisk),

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8495/2009-126-71_200912671.pdf> (2010-04-15)

Svensson, P-G. & Starrin, B. (red.) (1996) i *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur

Thompson, P., Mchugh, D. (2009) *Att arbeta i organisationer – ett kritiskt perspektiv på organisation och arbete*. Liber

9. Bilagor

9.1 Introduktionsbrev till cheferna

Lund 2010-03-25

Hej!

Vi är två blivande socionomer som går termin sex på Socialhögskolan i Lund. Vi ska under våren skriva vår c-uppsats som ska handla om barnperspektiv i handläggning av långvarigt försörjningsstöd. Vi tänker arbeta utifrån kvalitativ metod och utföra intervjuer i syfte att belysa på vilket sätt socialsekreterarna uppmärksammar barnen i sin handläggning. Vi är speciellt intresserade av familjer som har uppburit långvarigt försörjningsstöd, dvs. i vår definition 10 månader eller längre. Naturligtvis är det av intresse för oss att intervjua socialsekreterare med kompetens inom detta område. Vi vänder oss till dig som chef då vi tror att du bäst kan avgöra vilken socialsekreterare inom din stadsdel som har kontakt med dessa familjer.

Vi beräknar att intervjun kommer att ta cirka 45-60 minuter och vi kommer att spela in samtalet om socialsekreteraren samtycker till detta. Vi vill poängtera att intervjun är frivillig och att vi inte kommer skriva ut socialsekreterarens namn eller från vilken stadsdel uttalanden kommer. Allt material kommer efter studiens slutförande och godkännande förstöras. Vi har avsatt tid för intervjuer under veckorna 15 och 16 och skulle gärna träffa socialsekreterarna under denna period om det är möjligt.

Vi ber dig därför att fundera vilken socialsekreterare som skulle lämpa sig för vår intervju. Du får gärna maila över kontaktuppgifter till honom/henne så vi kan komma i kontakt så fort som möjligt. Om du har frågor kring intervjuerna så är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare, universitetslektor Gunilla Lindén på telefonnummer 046-222 91 99 alternativt via e-post: gunilla.linden@soch.lu.se.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Christine Hermansson & Lucie Liljeroth

9.2. Introduktionsbrev till socialsekreterarna

Lund 2010-03-25

Hej!

Vi är två blivande socionomer som går termin sex på Socialhögskolan i Lund. Vi ska under våren skriva vår c-uppsats som ska handla om barnperspektiv i handläggning av långvarigt försörjningsstöd. Vi tänker arbeta utifrån kvalitativ metod och utföra intervjuer i syfte att belysa på vilket sätt du som socialsekreterare uppmärksammar barnet i din handläggning. Vi är speciellt intresserade av familjer som har uppburit långvarigt försörjningsstöd, dvs. i vår definition 10 månader eller längre. Då vi finner detta undersökningsområde väldigt intressant hoppas vi att just du vill ställa upp med dina värdefulla kunskaper och erfarenheter för att göra det möjligt för oss att genomföra denna studie.

Vi beräknar att intervjun kommer att ta cirka 45-60 minuter och vi kommer att spela in samtalet om du samtycker till detta. Vi vill poängtera att intervjun är frivillig och att vi inte kommer skriva ut ditt namn eller i vilken stadsdel du jobbar i. Allt material kommer efter studiens slutförande och godkännande förstöras.

Om du har frågor kring vår undersökning så är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare, universitetslektor Gunilla Lindén på telefonnummer 046-2229199 alternativt via e-post: gunilla.linden@soch.lu.se.

Vi har avsatt tid för intervjuer under veckorna 15 och 16 och skulle gärna träffa dig under denna period om det är möjligt. Vi skulle därför vara tacksamma om du kunde svara på detta mail så snart som möjligt.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Christine Hermansson & Lucie Liljeroth

9.3 Intervjuguiden

Presentation av intervjupersoner

1. Vilken utbildning har du?
2. Hur länge har du arbetat med handläggning av försörjningsstöd?
3. Hur många ärende har du på din tjänst och hur många av dessa är familjer med långvarigt försörjningsstöd?

Barnperspektiv

4. Vad innebär barnperspektiv för dig i ditt arbete?
5. På vilket sätt anser du att familjens ekonomi påverkar barnen?
6. På vilket sätt uppmärksammas barnet i handläggningen?
7. Vilka rutiner och hjälpmedel finns inom din stadsdel för att lyfta fram barnperspektivet i handläggningen?
8. På vilket sätt uppmärksammar du barnet i dokumentationen?
9. Vad säger riktlinjerna i din stadsdel om hur du bör uppmärksamma barnperspektivet i ekonomisk handläggning?
10. På vilket sätt utvärderas arbetet med barnperspektiv i handläggning av långvarigt försörjningsstöd i din stadsdel?

Organisation

11. Hur organiseras arbete på din enhet?
12. I vilken mån tror du att personalomsättning på din enhet kan påverka handläggningen av dessa ärende?
13. Hur hjälper organisationen dig att bibehålla och utveckla den kunskap om barnperspektivet som du behöver för att lyfta fram barnens röst i handläggningen?
14. Kan du beskriva vilka organisatoriska hinder och möjligheter som finns för att kunna uppmärksamma barnen i dessa familjer?
15. Hur påverkas ditt arbete av delegationsordningen?
16. Hur kan du få vägledning och från vem då du behöver rådgöra kring barnets situation?
17. När räknas man som långvarig bidragstagare inom din stadsdel?

Utvecklingsmöjligheter

18. Vilka utvecklingsmöjligheter kan du se inom din stadsdel när det gäller att uppmärksamma barnen i familjer med långvarigt försörjningsstöd?
19. Vilka organisatoriska förändringar tror du skulle kunna påverka arbetet med barnperspektiv i positiv riktning?